

Тетяна ПЛЕХАНОВА
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри
видавничої справи та редагування
Запорізького національного університету

УДК 81'42 : 32 (477.64-2)

Політичний дискурс у запорізькій пресі: мовностилістичний аспект

У статті аналізуються мовностилістичні особливості публікацій провідних політичних журналістів Запоріжжя. Визначаються тенденції політичного дискурсу у регіональному мас-медійному просторі.

Ключові слова: політичний дискурс, екстралінгвальні чинники, метафора, антитеза.

Із відновленням державної незалежності Україна стала самостійним суб'єктом міжнародних відносин. У формуванні нової, постколоніальної свідомості та впровадженні демократичних цінностей все більш вагому роль відіграє суспільно-політична комунікація та політичний дискурс у засобах масової інформації (ЗМІ) як один з головних чинників державотворчих процесів.

Експансія друкованих та електронних ЗМІ посилила інтерес журналістикознавців, психологів, лінгвістів, політологів до політичної комунікації як засобу впливу на реципієнта. Політичний дискурс протягом останніх десятиліть став об'єктом уваги дослідників К. Серажим, О. Бакун, Х. Дацишин, Д. Дуцик, О. Ільченко, О. Левкова, С. Наумкіна, В. Стоцького, С. Онуфрів. Проте лінгвостилістичний аспект функціонування політичного дискурсу в регіональних друкованих ЗМІ ще не був предметом окремого наукового аналізу, що і зумовило актуальність його подальшого дослідження.

Мета статті – виявити мовностилістичні особливості політичного дискурсу запорізьких періодичних видань.

Об'єктом дослідження є запорізька газета “МИГ” – щотижневий видання, тираж якого складає 40705 примірників. Вона почала виходити у 1939 р. під назвою “Комсомолец Запоріжжя”, згодом стала одним з перших комерційних суспільно-політичних видань міста. Сьогодні “МИГ” вважається однією з найбільш об'єктивних та незаангажованих газет Запорізької області.

Колонка головного редактора – поширений жанр у регіональних виданнях. Надзвичайно цікавими для аналізу політичного дискурсу виявились редакторські колонки Галини Стіциної – головного редактора газети “МИГ”. Основне ідейно-тематичне наповнення цього жанру в регіональній пресі – інформація та аналіз подій в Україні та світі. Цитуючи популярні всеукраїнські друковані та інтернет-видання, автор подає власну емоційну оцінку інформаційних повідомлень: *“Хотя вот г-н Азаров заявляет, что уже стало лучше и веселее, что инфляция в стране – ерундовая и что к августу у нас в стране вообще все будет “абгемахт””* (“МИГ”, № 2, 2011); *“Рабы (мы с вами) должны пахать за гроши, а толстосумы (они же – казнокрады) – беситься с жиру?”*; *“Крутые пацаны и мы”* (№ 29, 2011).

У деяких матеріалах відчувається потяг автора до афористичності та використання приказок: *“Никогда не бывает так плохо, чтобы нельзя было сделать еще хуже”* (№ 50, 2010); *“Как говорится, в каждой избушке – свои погремушки”* (№ 52, 2010), *“Дарите женщинам цветы, не заставляйте женщин плакать”* (№ 10, 2012). Дуже часто редактор вдається до використання метафор та порівнянь: *“Резкое снижение на мировом рынке цен на нефть вызвало падение привязанного к этим ценам, как цепной пес к будке, российского рубля”* (№ 23, 2012), *“Почему в Грузии молодой Саакашвили смог за пять лет радикально изменить жизнь в стране, а украинские “верхи” отводят “покрашению” полвека?”* (№ 26, 2012).

Емоційний рівень публікацій стає ще вищим внаслідок прямого звертання до читача: *“Короче, обложили нас, подруги, и все дальше загоняют в яро нищеты. Но мы – сильные. А теперь еще и умные. И ведь больше не позволим им нас одурачить?”* (№ 10, 2011), а також частим використанням окличних форм на кшталт *“Будьмо!”*, *“Слава Украине!”*, *“Мира и добра всем”*, *“С праздником”*.

На нашу думку, значний акцент на події в Україні та світі в редакторських колонках Г. Стіциної пояснюється відсутністю якісних аналітичних матеріалів з міжнародного та українського політичного життя у регіональній пресі. Ця тематика справедливо вважається прерогативою всеукраїнських видань й у місцевій пресі зустрічається дуже рідко (як виняток – цикл матеріалів В. Москаленка *“Распустить нельзя оставить”*, *“Чтоб вы все были здоровы”*, *“Да чтоб вы все, наконец, согласились!”*, присвячених парламентській кризі в Україні та достроковим виборам до Верховної Ради).

Володимир Москаленко – постійний автор та політичний оглядач газети “МИГ”. Його рубрика *“Власть под микроскопом”* насичена інформаційними та інформаційно-аналітичними матеріалами про політичне життя Запоріжжя та області, а також, меншою мірою, країни. Слід зазначити, що інформацію про політичні події більшість громадян отримує саме з місцевих видань, тому позиція політичного журналіста має вагомий вплив на аудиторію.

Звіти про засідання Запорізької обласної та міської рад складають більшу частину журналістських матеріалів В. Москаленка. Суто інформаційний “сухий” жанр завдяки використанню автором численних мовних засобів художньої виразності сприймається легко, адже написаний зрозумілою для масової аудиторії мовою. Так, ми виявили значну кількість:

- фразеологізмів як загальномовних, так і трансформованих: *“Евгений Карташов заявил на совещании в горисполкоме, что “бардак на остановках... у горожан уже в печенках”* (№ 5, 2007); *“Что называется, черт ногу сломит в ситуации, развернувшейся... в Хортицком районе”* (№ 6, 2007); *“По словам обоих руководителей фракций, журналисты все перекрутили и навели тень на плетень”* (№ 9, 2007); *“Но охота, как известно, пуще неволи”* (№ 41, 2009); *“Кто старое помянет, тому де-нег не будет”* (№ 23, 2009);

- ремінісценцій з кінофільмів та художньої літератури: *“Мосты: за граница нам поможет?”* (№ 20, 2008); *“Ну, суды у нас, как известно, самые гуманные в мире, потому городским головам в тяжбе с Кабмином вряд ли что светит”*, *“Казнить нельзя помиловать”* (№ 5, 2007); *“Но самое поразительное, что депутаты, уподобившись унтер-офицерской вдове, сами себя высекли”* (№ 4, 2011); *“Молитесь, Женя, молитесь...”* (№ 49, 2009); *“Как депутаты деньги делили”* (№ 14, 2008);

- “крилатих” висловів з Біблії: *“Многим казалось, что чаша сия их минует”*, *“Глас вопиющих”* (№ 42, 2008); *“Срочность антикризисных мер уже стала притчей во языцех”* (№ 49, 2008);

- військової лексики: *“Потом пришел черед схватки за бюджет”* (№ 4, 2009); *“Сессионный галоп запорожских советов”* (№ 52, 2010); *“Изюминкой в работе очередной сессии Запорожского областного совета стала ее молниеносность, граничащая с блицкригом”* (№ 27, 2007).

Учасники політичного дискурсу – журналісти та політики – іноді настільки лаконічно та емко викладають власне бачення наявної ситуації, що їх вислови часто стають афоризмами. Згадаймо хоча б Л. Кравчука (*“Маємо те, що маємо”*) або В. Ющенко (*“Ці руки нічого не крали”*). У публікаціях В. Москаленка такі вислови також з’являються, причому як винахід окремого політика (*“В арсенале Евгения Карташова были “три сиськи” (так он охарактеризовал крупнейшие промышленные предприятия города). Тогда же городским головой были изобретены два новых слова: “лжелицемеры” и “лжепроститутки”*). Досить іронічним є і заголовок цього матеріалу: *“Не дают покоя Евгению Карташову лавры Демосфена, Цицерона и Черномырдина”* (№ 39, 2008).

Журналіст і сам стає автором крилатих висловів: *“Насколько можно судить, в Запорожье обостряется схватка бульдогов под ковром”* (№ 49, 2009), *“Выработка бюджета есть искусство равномерного распределения разочарований”* (№ 15, 2010); *“Времени свойственно растягиваться и сжиматься”*, *“Что вы начинаете комедию чудить?”* (№ 46, 2010).

Заголовок – частина журналістської публікації, що потребує особливої майстерності. З одного боку, він повинен привернути увагу, з іншого – вичерпно подати зміст матеріалу. В. Москаленко доводить, що до написання заголовку можна підходити творчо і з гумором: *“Запорожская СИИСация”* (Сін – прізвище мера) (№ 44, 2010); *“Облсовет принял худощавый бюджет”* (№ 4, 2009); *“Что же будет с воздухом и с нами?”* (№ 27, 2011); *“Запорожцы в Раде: замы и члены”* (№ 52, 2012); *““Висячие” мосты Запорожья”* (№ 9, 2010); *“О скудном бюджете замолвите слово”* (№ 15, 2010), *“Программа есть. Куда бы только деть кризис?”* (№ 50, 2008).

Метафора є одним з найпопулярніших тропів в українській журналістиці та публіцистиці. На думку дослідника Х. Дацишина, “метафора, яку використовують у політичному дискурсі, лежить на межі індивідуального світосприйняття та загальноприйнятого, колективного інтерпретування політичних процесів, подій, явищ та особистостей. Особливості комунікативних стратегій суб’єктів політичного дискурсу – політиків, політологів, журналістів – зумовлюють особливості використання метафори у цій сфері” [1, с. 5–6].

До метафори часто звертається й В. Москаленко: *“А бодрая, в ленинском духе, речевка Архиепископа Василия: “Советы жили, советы живут, советы будут жить” навеяла еще одну сентенцию. Насчет старых мехов и молодого вина. У нас, правда, мехи новые (зал), но и вино не старое. Меньше года играет”* (№ 7, 2007). Окрім порівняння депутатів чергового скликання з молодим вином, ми побачили тут і натяк на когнітивний дисонанс, який “ленинский дух” вкладає в уста “Ариєпископа Ва-

силія”. “Ложками дегтя стали замечания насчет того, что некоторые коммунальные предприятия являются убыточными, причем хронически, еще одним дегтярным мазком стала реплика председателя бюджетной комиссии Виктора Великого” (№ 14, 2008). Як бачимо, тут наявна рецентна метафора “ложка дегтя”, що є заміником критики або невдоволення.

“Ситуация с принятием вождяленного документа напоминала перетягивание каната” (№ 50, 2008), “Подобно тому, как в известном произведении Киплинга “Маугли”, наступало водяное перемирие, так и в Запорожском облсовете мир и депутатское добродушие завоевывают все новые позиции” (№ 23, 2009) – вищеназвані приклади демонструють використання автором розгорнутого порівняння, в якому межа між означуванням предметом та його означенням зберігається.

“И завершающим аккордом “запорожсталевакской” эпопеи прозвучала реплика председателя облсовета Александра Нефедова, произнесенная поистине с металлом в голосе” (№ 23, 2009), “От них требуется одно – проголосовать за документ. Дабы не портить общую картину по палате, пардон, по стране” (№ 52, 2010), “Тень отца Гамлета... тьфу ты, Евгения Карташова, витала в Запорожском горсовете в день проведения сессии” (№ 41, 2010), “Ассирийская царица Семирамида устроила в своей столице Вавилоне так называемые висячие сады. Они считались одним из чудес света. Запорожские мосты до чуда света не дотягивают, зато “висят” весьма конкретно” (№ 9, 2010), – ці розлогі метафори демонструють такий журналістський прийом, як навмисна авторська обмовка.

Іронія є ознакою нашого часу. Зазначимо, що від гумору іронія відрізняється більш гострим, хоч і дещо замаскованим, запереченням висміюваного і, водночас, менш зневажливим, ніж сарказм, ставленням до предмета висміювання. Ми поділяємо думку науковців, які стверджують, що іронія є цілком самостійною формою комічного, бо має широкий спектр засобів вираження та відтінків оцінки, які вона здатна передавати. Журналіст вдається до іронічного зображення з метою вираження свого ставлення до предмета мовлення.

Важливим фактором ефективного використання іронії в сучасній українській пресі є можливість завуалювати власну думку журналіста, не вступаючи в конфлікт ні з традиціями, ні з законом. Аналізуючи публікації на політичну тематику газети “МИГ”, ми дійшли до висновку, що іронічність викладу є частиною авторського стилю В. Москаленка. Наприклад: “К слову, одного гражданина бдительные сторонники Партии регионов задержали по причине того, что он говорил на украинском языке, и это не могло не показаться подозрительным”. І далі: “К тому же у него было ведро с куриными яйцами, а этот продукт с 2004 года сам по себе настораживает Партию регионов” (№ 43, 2009). Ми розуміємо, що автор обурюється заходами представників певної партії, однак він не йде на пряме засудження, а м’яко глузує, натякаючи на відомий епізод з курячим яйцем в Івано-Франківську.

Іронічне ставлення викликають у автора й комуністи – владні колеги “регіоналів” і водночас їх “ідейні вороги”: “Да и вообще, тему Голодомора “агрессивно-националистическая и нацистская власть меньшинства” поднимает, чтобы разорвать вековечную дружбу с Россией (и далее по тексту, начиная от тезисов “Краткого курса истории ВКП(б)”)” (№ 49, 2007). За допомогою нівелювання основ комуністичної ідеології автор прозора натякає, що комуністи – рудимент минулого століття: “но, видимо, коммунистам свобода слова до сих пор в диковинку” (№ 14, 2008).

Слід зазначити, що таке іронічне ставлення спостерігається і до представників опозиції: “Наши “нанайские мальчики” – власть и оппозиция наперегонки пиарятся” (№ 45, 2009).

Отже, політичному дискурсу регіональної преси характерні такі особливості:

- постійне й динамічне оновлення політичного словника;, яскрава метафоризація та контрастність політичного мовлення, широке використання тропів, цитат, афоризмів;
- значне поширення розмовно-зниженої лексики, тенденція до подальшого зростання цього явища;
- іронічно-саркастичне ставлення до політичних партій та осіб як учасників певного “театру абсурду”, дистанціювання журналіста від “сліпої” віри в політиків, глузування над учасниками політичного перформансу;
- змістова неоднозначність, спричинена як семантичними, так і прагматичними чинниками;
- емоційність журналістського мовлення при висвітленні політичної теми.

Таким чином, підвищений емоційний рівень журналістського викладу та використання різноманітних засобів художньої виразності є домінантними рисами політичних матеріалів газети “МИГ”. Семантичне наповнення і прагматика політичного дискурсу зумовлюють наявність в його основі оцінних концептів, які нерідко мають категорійне значення. З огляду на це, його можна впевнено віднести до оцінних дискурсів, тобто таких, у яких основними прагматичними структуротворчими чинниками є аксіологічні стратегії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дацишин Х. Метафора в сучасному українському політичному дискурсі: за матеріалами преси 1995–2002 років : довідник / Х. Дацишин. – Львів : ПАІС, 2004. – 260 с.

Татьяна Плеханова

Политический дискурс в запорожской прессе: лингвостилистический аспект

В статье анализируются лингвостилистические особенности публикаций ведущих политических журналистов Запорожья. Выявлены тенденции политического дискурса в региональном мас-медийном пространстве.

Ключевые слова: политический дискурс, экстралингвальные факторы, метафора, антитеза.

Tatiana Plekhanova

Political discourse in the media of Zaporizhzhia: linguistic and stylistic aspects

The stylistic features of leading political journalists' publications of Zaporizhzhia are under analysis, and also trends in political discourse in the regional mass-media field are identified in the article.

Keywords: political discourse, extralinguistic factors, metaphor, antithesis.